

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
Факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини
Волошиної
Кафедра дошкільної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Студентки 2 курсу МВД групи
Освітньої програми 012 Дошкільна освіта.
Спеціальності Дошкільна освіта. Логопедія
Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістра
Савчук Анастасія Русланівна

Використання чужих ідей,
результатів і текстів мають
посилання на відповідне
джерело

Науковий керівник Мнишенко К.В.,
старша викладачка, докторка філософії (PhD)

(прізвище та ініціали, посада, вчене звання, науковий ступінь)

А.Р. Савчук

Розширена шкала

_____ Кількість балів:

_____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____ Л.В. Іщенко

Члени комісії _____ Т.М. Кривошея

_____ Н. О. Пахальчук

_____ О. В. Колосова

м. Вінниця – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	8
1.1. Вивчення теоретичних засад морального виховання дітей старшого дошкільного віку.....	8
1.2. Принципи та завдання морального виховання дітей старшого дошкільного віку.....	14
1.3. Театралізована діяльність, як засіб морального виховання дітей старшого дошкільного віку.....	19
1.4. Аналіз міжнародного педагогічного досвіду, щодо морального виховання дітей засобами театральної діяльності.....	24
Висновки до 1 розділу.....	27
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	28
2.1. Використання театралізованої діяльності у практиці закладів дошкільної освіти.....	28
2.2. Експериментальна робота з виховання старших дошкільників засобами театралізації.....	49
2.3. Результати експериментальної роботи з використання театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини.....	60
Висновки до 2 розділу.....	67
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

Актуальність теми. Одне з провідних завдань закладів освіти – зацікавити дітей до нових відкриттів, створити стійкий інтерес до навчання, розвивати пізнавальну активність та високу моральність. Педагоги та вчені опрацьовували нові, сучасні підходи для розвитку позитивної мотивації до навчання в дітей, впроваджують інноваційні форми та методи роботи, а також інтегративні технології навчання. В педагогічній науці зараз відбувається пошук різних дієвих шляхів покращення морального виховання дитини, підвищення її моральних та етичних навичок.

Важливо сьогодні навчити дитину з перших років навчання в закладі дошкільної освіти і школи самостійно орієнтуватися в інформації, правильно її використовувати, розрізняти що таке добро, а що таке зло, які є моральні норми та правила поведінки. Українськи педагог Г. Ващенко, говорив про те, що якщо людина мислить і творить стільки, скільки може, то вона стає вільною й активною. Якщо активність падає, то і знижується активність фантазії та мислення [7].

Зміни, які відбуваються в нашій країні, вони відкривають необмежені можливості для самореалізації, а також вимагають від людини відповідальності, компетентності, готовності до самостійного вирішення проблем, все це і є таким певним підґрунтям для розвитку та для вивчення нових засобів, методів морального виховання дітей старшого дошкільного віку [22].

Педагоги-новатори активно залучають в навчальний процес щось інноваційне, таке що ніколи ще не використовувалося. Це дозволяє нам організувати навчальну діяльність цікаво й корисно для кожного. Використання театралізованої діяльності як засіб морального виховання, є для нас не новим.

На сьогодні кожен заклад дошкільної освіти бере участі в різноманітних проєктах, курсах, вони навчаються по-новому використовувати театралізовану діяльність під час виховання дітей. Сучасна система освіти якраз спрямована на

формування у дітей високої моральної культури, з розумінням глибини зав'язків явищ та процесів, які відбуваються у житті, освіченість, цілісне уявлення про світ [20].

Такі вчені проводили дослідження з цієї теми: В. Короленко, Л. Лохвицька, С. Максименко, Т. Поніманська, В. Рибалка, Ю. Швабл та ін. А прикладні дослідження стосовно морального виховання робили Ю. Долинська, З. Кісарчук, І. Малай, Л. Соф'янчук, Л.І. Уманець тощо. Вчені в своїх дослідження завжди доводили, що моральні інстанції формуються в дошкільному віці, зміцнюється їх основа особистості.

Питання морального виховання дітей є актуальним в будь-який час. Актуальність проблеми морального виховання підтверджують нормативно-правові документи. Сьогодні все частіше виникають проблеми морального виховання дітей через телевізійні програми, засоби масової інформації, які певним чином впливають на поведінку дітей, їх взаємини як з однолітками, так і з дорослими, моральні погляди та взагалі на становлення особистості.

Моральне виховання не можна відокремлювати від спеціально організованого виховного процесу. Під мораллю розуміють сформування у дітей норм та правил поведінки в суспільстві, ставлення до людей, праці. Тому варто сформувати в дитині глибоку моральність. В процесі будь-якої діяльності дітей формується та сама моральність. В. Сухомлинський зазначав, що моральна вихованість дітей є результатом морального виховання. Моральна вихованість це вміння емоційно співпереживати, моральні почуття, співчуття, совість та сором.

Об'єкт дослідження є процес морального виховання дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження є театралізована діяльність дітей, як засіб морального виховання.

Метою роботи є аналіз процесу організації морального виховання дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності та укладання збірки творів для театралізації дітей.

Гіпотеза дослідження: Моральне виховання дітей старшого дошкільного віку може бути ефективно реалізоване через інтеграцію театралізованої діяльності в освітній процес, оскільки театр та театралізовані ігри мають потужний вплив на розвиток моральних цінностей, здатність до співпереживання, емпатії та соціальної взаємодії. Театралізована діяльність дозволяє дітям не лише вивчати моральні норми, але й активно застосовувати їх у практичних ситуаціях, розвиваючи уяву, творчі здібності, а також вміння співпрацювати і знаходити морально правильні рішення.

Згідно з цією гіпотезою, участь дітей у театралізованих іграх і виставах дозволяє їм усвідомлювати соціальні норми і правила поведінки, розвивати здатність до співпереживання через вивчення персонажів і ситуацій, а також сприяє формуванню таких моральних якостей, як чесність, доброта, взаємоповага та відповідальність. Театралізована діяльність допомагає дітям осмислювати моральні дилеми та застосовувати отримані знання в реальних соціальних ситуаціях, що є основою їх морального розвитку і соціалізації в колективі.

До обраної теми були визначені такі **завдання**:

1. Вивчити теоретичні засади морального виховання дітей старшого дошкільного віку: принципи та завдання.
2. Проаналізувати театралізовану діяльність, як засіб морального виховання дітей старшого дошкільного віку.
3. Розглянути дослідження сучасного стану проблеми в Україні.
4. Розроблення презентації збірки художніх творів для театралізованої діяльності дітей.

Методи дослідження. Використано такі методи: *теоретичні*: аналіз і синтез наукової, навчально-методичної літератури, яка надала змогу порівняти різні погляди на проблему, яка досліджується; визначила понятійний апарат з обраної теми дослідження.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження:

- Вперше виявлено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови використання театралізованої діяльності як ефективного засобу для формування моральних якостей у дітей старшого дошкільного віку.
- Уточнено сутність поняття «моральне виховання» в контексті театралізованої діяльності, де акцент робиться на розвитку етичних норм, цінностей та соціальних відносин через рольову гру та взаємодію в колективі.
- Визначено критерії морального виховання дітей старшого дошкільного віку, включаючи здатність до емпатії, співчуття, взаємоповаги, відповідальності та моральної саморегуляції.
- Розширено концепцію педагогічного впливу театралізованої діяльності на моральний розвиток дитини, зокрема через вивчення моральних дилем у процесі театральних вистав та рольових ігор.
- Виявлено ефективність театралізованих ігор у формуванні моральних цінностей у дітей через занурення їх у різноманітні моральні ситуації та образи, які вони відтворюють під час вистав та ігор.
- Поглиблено розуміння впливу театралізованої діяльності на розвиток соціальних і моральних навичок дітей, включаючи формування позитивних соціальних відносин, комунікативних умінь та відповідальності за свої вчинки через гру.

Практична значущість роботи полягає в тому, що прийоми, методи впливу на розвиток морального виховання дітей старшого дошкільного віку засобами

театралізованої діяльності в закладах дошкільної освіти, використовують саме для вдосконалення діяльності педагогів, для поглиблення знань, розуміння всіх функцій, ролей та призначення щодо виховання дітей.

Апробація результатів дослідження: Основні теоретичні положення і висновки магістерського дослідження обговорювалися і позитивно оцінені на Всеукраїнських науково-практичних конференціях. Результати експериментально-наукового дослідження відображені у опублікованих 2 статтях:

1. Савчук Анастасія. Моральне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної і початкової освіти:* збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (наукове електронне видання). Вінниця: ВДПУ, 2024. С. 380 - 382.
2. Савчук Анастасія. Театралізована діяльність як засіб морального виховання дітей передшкільного віку. *Всеукраїнська науково-практичної конференції з міжнародною участю Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя. (X школа методичного досвіду).* 21-22 листопада 2024 р. Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського. м. Вінниця: ВДПУ, 2024. С. 207-210.

Експериментальна база кваліфікаційного дослідження. Дослідження проводилося на базі старших груп КЗ «ДНЗ № 7 «Подоланочка» ВМР». У ньому взяли участь 46 дітей старшого дошкільного віку, 46 батьків, 10 вихователі та педагоги закладу дошкільної освіти.

Структура роботи. Робота представлена на 80-ти сторінках. До неї входять вступ та два розділи, висновки з розділів, загальні висновки, та список використаних джерел, який включає в себе 63 літературних джерел, з яких 20-и в електронному вигляді.

ВИСНОВКИ

В першому завданні проаналізовані теоретичні засади морального виховання, його принципи та завдання. Головними завданнями морального виховання: виховування та розвиток моральних почуттів в дітей старшого дошкільного віку, вироблення навичок моральної поведінки, формування моральної свідомості. Дитина оволодіває моральною культурою, яка проявляється в її ставленні до людей та навколишнього світу, все це є моральним вихованням. У процесі засвоєння дітьми моральних принципів вихователь має допомогти їй розвинути самостійність, культуру спілкування, готовності діяти відповідно до норм моралі.

Друге завдання полягало в тому, щоб проаналізувати саме театралізовану діяльність як засіб морального виховання. Це питання було розкрито за допомогою різної педагогічної літератури та представлений аналіз Державного стандарту дошкільної освіти. Ефективний засіб педагогічного впливу на розвиток особистості дитина, специфічний вид дитячої творчої діяльності, мова йде про театралізовану діяльність.

За допомогою театралізованої діяльності дитина розвиває власну виконавську та глядацьку культуру під час занурення в мистецьку атмосферу, створює та проживає образи персонажів. Мистецько-творча компетентність вводить дитину у світ краси та формує емоційно-ціннісне ставлення до явищ соціального, природного, предметного довкілля. При реалізації цього завдання у дитини розвивається емоційність та спостережливість. Багато відомих педагогів та вчених розглядали питання театралізованої діяльності як засобу морального виховання (Л. Виготський, С.Русова, А.Макаренко, Н. Гавриш тощо).

Розглянула сучасний стан театралізованої діяльності в Україні. Для цього був проведений аналіз таких освітніх програм, як: «Українське дошкілля»

та «Впевнений старт». Проаналізовані, які завдання ставляться перед дітьми під час театралізованої діяльності, та які компетентності маю сформуватися в дітях різного віку. Порівняла чим ці програми схожі , а чим вони відрізняються. Також проаналізуваний міжнародний педагогічний досвід щодо театралізованої діяльності.

Діти можуть брати на себе роль будь-якого героя, передати його характеристику через жести, міміку, інтонацію. Також цю збірку можна надати як рекомендація батькам. Батьки можуть з дітьми самостійно ознайомитися з художнім твором, або якщо є можливість відвідати обрану виставу в театрі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агіляр Туклер В. В. Ініціативність дитини дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема сучасності. Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки: матеріали VI щорічної Всеукр. наук.-практ. конф., 21 квіт., 2016 р. С. 77-84.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): затв. Наказом МОН України від 12.01.2021, № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Бех І. Д. Виховання особистості. Кн. 2: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2003. 342 с
4. Біла І. М. Розвиток пізнавальної діяльності дошкільників. Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В. С., 2009. 120 с.
5. Богуш А. М., Гавриш Н. В., Котик Т. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник для студ. ВНЗ факультетів дошк. освіти. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 304 с.
6. Богуш А. М., Грама Н. Г., Лучан Н. І. Розвиток особистості дитини дошкільного віку у різних видах діяльності. Одеса: Вид. Букаєв В. В., 2013. 236 с.
7. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / За ред. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинської, З. В. Огороднійчук та ін. Київ: Просвіта. 2012. 416 с.
8. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ: метод. посіб. Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр; заг. ред. Н. Гавриш. Харків: Мадрид, 2015. 220 с.

9. Вишневецький О. І. Концепція демократизації українського виховання/ О. І. Вишневецький // Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні. Педагогічні концепції. К.: Школяр. 2010. С. 78– 122
10. Гаврилова Н. С. Особливості формування мовленнєвих характеристик для дітей дошкільного та з вадами мовлення. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна. 2012. Вип. 21 (1). С. 53-62
11. Гонтаровська Н. Б. Освітнє середовище як фактор розвитку особистості дитини: монографія. Київ: вид-во РВА «Дніпро-VAL», 2010. 622 с.
12. Гончаренко А. М. Педагогічні умови становлення гуманних взаємин старших дошкільників: автореф. дис. канд. пед. наук: Київ, 2003.
13. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
14. Глушкова Л. І. Моральне виховання дошкільників засобами художньої літератури / Л. І. Глушкова // Таврійський вісник освіти. – 2016. – №4(56). – с.40-45
15. Гуріна З. В. Психолого-педагогічні умови становлення самостійності у дітей раннього віку: автореф. дис. канд. психол. наук: Київ, 2007.
16. Григорович Л. А. Педагогіка і психологія. К. 2001. С. 104–106.
17. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник :серія «Альма-матер». К.: Академвидав. 2013.С. 210–237
18. Демидова А. С. Формуємо пізнавальну самостійність у старших дошкільників. Дошкільне виховання, 2006. № 10. 10 с.
19. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та [Богуш А. М., Варяниця Л. О., Гавриш Н. В. та ін.]; наук. ред. А. М. Богуш; за заг. ред. Н. В. Гавриш. Луганськ: Альмамаатер, 2006. 368 с.

20. Дитина у сучасному соціопросторі: навч. посіб. / Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, К. В. Карасьова [та ін.]; за ред. Т. О. Піроженко. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 272 с.
21. Довгополова М. О. Моральне виховання у творчій спадщині В. О. Сухомлинського / М. О. Довгополова // Матеріали всеукраїнської науково–практичної інтернет–конференції (26–27 вересня 2018 року, м. Кропивницький / за ред. І. Г. Баранюк, М. Н. Озерної, О. М. Ткаченко. – Кропивницький: ФОП Піскова. – 2018. – С. 77-80
22. Дубасенюк О. Професійна педагогічна освіта: акмесинергетичний підхід: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2011. 389 с.
23. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Авт.-укл. Н. П. Наволокова. Харків: Вид. група «Основа», 2012. 176 с.
24. Іванова В. В., Запорожану М. І. Формування ініціативності як важливої якості особистості дитини. Наука в інформаційному просторі: матеріали XI Міжн. наук.-практ. конф., 2015 р.: у 2 т. Т. 2: Актуальні питання сьогодення. Дніпропетровськ: Біла К. О., 2015. 106 с. С. 54-58.
25. Карнаухова А. Наукові дослідження питань морального виховання дітей дошкільного віку в історико-педагогічному аспекті / А. В. Карнаухова // Вісник Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічна теорія і практика: зб. наук. пр.К.: КиМУ. 2012. Вип. 3. С. 81–90
26. Кононко О. Л. Картина світу сучасного дошкільника. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2014. № 1. С. 10-18.
27. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника: автореф. дис. д-ра психол. наук: 19.00.07. Київ, 2001. 37 с.
28. Короленко В. До проблеми морального виховання дітей дошкільного віку . Науковий вісник МНУМ ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – 2015. №2 (49).С. 101–103

29. Крутий К. Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу. Запоріжжя, 2009. 317 с.
30. Лохвицька Л. В. Програма з морального виховання дітей Дошкільного віку “Скарбниця моралі” / Л. В. Лохвицька – Тернопіль: Мандрівець. – 2014. – 128 с.
31. Лісовець О. В. Виховання самостійності як фактор успішного навчання дітей 6-7 річного віку. Особливості формування соціально активної та професійно зорієнтованої особистості: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / За заг. ред. Булавенко С. Д. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2018. 360 с. С. 185- 186.
32. Лісовець О. В. Генезис проблеми самостійності дітей дошкільного віку. Інноваційні наукові дослідження: теорія, методологія, практика: матеріали Міжн. наук.-практ. конф. м. Київ, 24-25 лютого 2017 р. / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-учбовий центр прикладної інформатики НАН України. Київ: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2017. 168 с. С. 19-22.
33. Лісовець О. В. Зміни у розвитку самостійності особистості упродовж дошкільного дитинства. *Scientia*. 2017. № 11. С. 119-125.
34. Лісовець О. В. Самостійність як інтегральна характеристика активності особистості дошкільника. *Personality Development In the Age of globalization: Collection of scientific papers*. Morrisville, Lulu Press., 2016. 168 p. P. 100-103.
35. Лісовець О. В. Організаційно-педагогічні умови виховання самостійності дітей у закладі дошкільної освіти. *Scientia*. 2020. № 14. С. 41-49.
36. Лісовець О. В. Умови створення розвивального середовища для виховання самостійності у дітей різної статі. Сучасні стратегії гендерної освіти в умовах євроінтеграції: зб. матеріалів Міжн. наук.-практ. конф., 10-11 вер. 2020 р.; за заг. ред. В. П. Кравця, О. М. Кікінежді. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 288 с. С. 239-241.

37. Новик І. М., Онянова Т. В. Особливості формування предметно-ігрового середовища ДНЗ. Молодий вчений. 2017. № 6. С. 264-267.
38. Олексюк Н. С. Особливості соціального формування дитини у різні вікові періоди її розвитку. Людинознавчі студії. Вип. 29. Педагогіка. С. 125- 134.
39. Олійник О. О. Психологічні умови формування самооцінки у старших дошкільників: дис. канд. психол. наук: 19.00.07. Харків, 2010.
40. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ: Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
41. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія: навч. посіб. для самостійної роботи студента. Київ: Академвидав, 2011. 376 с.
42. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 296 с.
43. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку театрального методу: наук.-метод. посіб. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 140 с.
44. Писарчук О. Т. Особливості формування предметно-розвивального середовища дошкільного навчального закладу. Наукові записки. Серія: педагогіка. 2014. № 4.
45. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»
/ О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 264 с.
46. Про дошкільну освіту: Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
47. Рейпольська О. Д. Особливості виховання ціннісного самоставлення у старших дошкільників та їх уявлень про самих себе.

Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2014. № 3. С. 75-79

48. Різак А. О. Формування основ морально-етичного виховання дітей дошкільного віку: Методичний посібник / Дошкільний навчальний заклад № 1. – Свалява: 2014. – 130 с.

49. Розлуцька Г., Сокол М., Гавриленко Т. Принцип полікультурності у організації толерантного освітнього простору українського дошкільця. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2020. № 1 (19). С. 101-106.

50. Савченко М. Морально-ціннісний компонент самостійності як базової якості особистості дитини дошкільного віку. Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Т. 4. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 10. 2014. С. 197-

208.

51. Салабай О. Педагогічні умови розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. Вісник Інституту розвитку дитини (додаток): методичні та практичні матеріали. 2013. Вип. 4. С. 1-9.

52. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ: монографія: Н. Гавриш, О. Рейпольська та ін.; за заг. ред. О. Рейпольської. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. 280 с.

53. Соціально-моральне виховання дошкільника: навч.-метод. посіб. для студ. пед. спец. / Укл.: О. Л. Кононко, Н. П. Пихтіна, С. І. Матвієнко, А. М. Аніщук, Л. В. Бобро, О. В. Лісовець; за заг. ред. О. Л. Кононко. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 415 с

54. Теренік Н. С. Формування основ самостійності у дітей дошкільного віку. Формування ціннісно-змістовної сфери дітей дошкільного та : матеріали обл. наук.-практ. конф. 28 бер. 2018 р. Дніпро. 531 с. С. 421-426.

55. Формування інноваційного простору дошкільної освіти: наук.-

метод. посіб. / упоряд. Н. В. Любченко, О. А. Прокопенко; А. С. Виноградова за ред. Є. Р. Чернишової / Ун-т менедж. освіти НАПН України. Київ, 2012. Ч. 1. 112 с.

56. Формуємо у старших дошкільників цілісне світобачення засобами театрального мистецтва: навч.- метод. посіб. / Кононко О. Л. та ін.; НАПН України, Ін-т проблем виховання. Київ; Кіровоград: Імекс, 2013. 259 с.

57. Чейпеш Н. Моральне виховання дітей дошкільного віку. Методичні рекомендації для вчителів дошкільних навчальних закладів. Виноградівський навчальний заклад комбінованого типу № 1. Ужгород. 2016. 97 с.

58. Шевцова Л. В. Розвиток емоційно-моральної сфери дітей дошкільного віку. Соціум. Наука. Культура. URL: <http://intkonf.org/shevtsova-iv-rozvitok-emotsiyno-moralnoyi-sferi-diteystarshogo-doshkilnogo-viku/>

59. Шоробура І. М., Савченко М. С. Гендерне виховання дітей дошкільного віку: вимоги сучасності. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. № 5 (264), Ч. І., 2013.

60. Щербакова Н. М. Шляхи формування пізнавальної самостійності дітей . Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер.: Психолого-педагогічні науки. 2013. № 1. С. 156-159.

61. Якименко Н. Моральне виховання дітей дошкільного віку / Н. Якименко // Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів. Ржищів. 2013. 68 с.

62. Korb D. (2019). Raising an Organized Child: 5 Steps to Boost Independence, Ease Frustration, and Promote Confidence. American Academy of Pediatrics. 236.

63. Lisovets O., Niedziela K. (2020). Etyczne aspekty pracy z dzieckiem i rodziną. Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. № 2. 133-140

